

Füruzan'ın *Kırk Yedililer* Romanında Sosyal Meseleler

Mehdi GENCELİ*

Gizem ŞENGÜL**

Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi / Recieved: 4 Ağustos / August 2020

Kabul Tarihi / Accepted: 12 Ekim / October 2020

(Bu makale, itenticate yazılımınca taranmıştır.)

Öz: Çağdaş Türk edebiyatının önemli isimlerinden biri olan Füruzan, roman ve hikâyelerinde ağırlıklı olarak Türk tarihinin siyasi ve sosyal meseleleri üzerinde yoğunlaşmış, siyasi baskı ve onun sebep olduğu yıkımın boyutlarını ön plana çıkaran eleştirel eserler kaleme almıştır. *Kırk Yedililer*, sıradan bir darbe romanı olmaktan çok döneme ayna tutan bir duruş sergilemektedir. *Kırk Yedililer* romanında 1947 doğumlu kuşağın Türkiye'nin yakın tarihine damgasını vuran 12 Mart muhtırasına tanıklığı anlatılır.

* **Dr. Öğretim Üyesi**, Mehdi GENCELİ, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, E-Posta: mehdi.genceli@marmara.edu.tr. <https://orcid.org/0000-0002-6925-0265>

** **Yüksek Lisans Öğrencisi**, Gizem ŞENGÜL, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, İstanbul. E-Posta: gzmsnglv@gmail.com. <https://orcid.org/0000-0002-2466-9740>.

Anlatılan olaylarla yazar, siyasal ve sosyal meselelerin merkezine Kozlu ailesini alarak toplumsal sürecin ve siyasetin birey ve aile üzerindeki etkisini göz önüne serer. Eserde dönemin siyasi koşulları ve sosyal yapısı romanın ana karakteri üzerinden işlenmekle beraber romandaki karakterlerin belirli sosyal kimlikleri temsil ettiği görülmektedir. Romanda, eğitimde yozlaşma, işçi sorunları ve karşıt ideolojiler, saptanan temalardır. Bu çalışmada, edebiyata yansıyan siyasi bir vesikayı ortaya koymak ve sosyal bunalıma yol açan açmazların insan psikolojisi üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla sosyal kimlikler üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Füruzan, Kırk Yedililer, 12 Mart Muhtırası, Sosyalizm, Kapitalizm*

Social Issues in Füruzan's *Kırk Yedililer* Novel

Abstract: Füruzan, one of the outstanding authors of Contemporary Turkish Literature, has focused in her novels and stories mostly on social and political issues of Turkish history, and has written critical works that highlight the dimensions of political oppression and destruction. *Kırk Yedililer* displays a stance that mirrors a certain period of time rather than merely focusing on a coup d'état. *Kırk Yedililer* tells the experiences of those born in 1947 during the time of the March 12 military memorandum. With a focus on the political and social issues within the Kozlu family, the author aims to bring to light the effects of social and political

issues on the individual. It is seen in the work that the political conditions and social structure of the period are dealt with through the main character of the novel and that these characters represent certain social identities. In the novel, corruption in education, workers' problems and opposing ideologies are clearly identified issues. In this study, social identities are emphasized in order to reveal a political document reflected in literature and to determine the effect of the dilemmas leading to social crisis on human psychology.

Key Words: *Füruzan, Kırk Yedililer, 12 March Memorandum, Socialism, Capitalism*

Giriş

1970'li yılların Türk edebiyatında hikâyeleriyle tanınan Füruzan, hikâyeci kimliğinin yanında romanlarıyla da öne çıkmayı başarmıştır. Nitekim *Kırk Yedililer* adlı ilk romanı ile 1975'te Türk Dil Kurumu Roman Ödülü'nü almaya hak kazanmıştır. Bu başarıları onun edebiyatımızda modernist kadın yazarlarımız içerisinde yer bulmasına zemin hazırlamıştır. *Tekrarın Tekrarı* isimli deneme kitabında "Füruzan Olayı" başlığı altında Füruzan'ın hikâyelerini ve sanatçı kişiliğini de inceleyen Mehmet H. Doğan, Füruzan'ın "Füruzan olayı" olarak anılan bir tarz oluşturmayı başarabilmesinde etkili olan olayları kendine has üslubuyla ele almıştır. *Kırk Yedililer* romanı da buna örnek gösterilebilir. Bu roman, aslında bir dönem romanı olmasına rağmen dönemin

üniversiteli genç kuşağına odaklanarak, onların ruhsal dünyalarını mercek altına almıştır. Yazar romanın içine yerleştirdiği epizotlarla 1968 kuşağı olarak anılan, çoğu 1947 doğumlu neslin hayat hikâyelerine yer verir. Böylece Türkiye'nin bir dönemi farklı ailelerde yetişmiş fakat benzer dünya görüşüne sahip bireyler incelenmiş olur.

Romanın ana karakteri Emine Semra Kozlu'dur. Annesi Nüveyra Hanım ve babası Selahattin Bey, öğretmendir. Kendilerini Cumhuriyet aydını olarak tanıtan bu ailenin ortanca çocuğu olan Emine, öğrenci eylemlerine karışır. Romanda olay Emine cezaevindeyken başlar ve yazar, geriye dönüş tekniğiyle okuru Emine'nin çocukluk yıllarına götürür. Kuşkusuz yazarın burada amacı, Emine'nin kimliğini şekillendiren faktörleri okura sunabilmektir. Romanda işlenen sosyal meseleler asıl olarak Emine karakterinin bakış açısıyla okura sunulur. Doğan Hızlan, Fürüzan'ın yarattığı karakterlerin yoksunluk duygusuyla sevgi arayışı içinde olduklarını belirtir (Şafak, 2007: 5). Emine, Fürüzan'ın hikâyelerindeki diğer karakterlerden farklı olarak belirli bir gelir düzeyine sahip küçük burjuva denebilecek bir aileden gelmektedir; fakat ailesinin ona sunduğu dünyada sevgi özlemi çeken, yalnız bir birey olmasıyla tipik bir Fürüzan karakteridir. Eserdeki sosyal meselelerin Emine'nin çocuk yaştaki duyarlılığıyla verilmeye başlanması ve onun sosyalist düşüncüyü benimsemesiyle devam etmesi dikkat çekicidir.

Edebiyatın her devirde olduğu gibi 12 Mart döneminde de içinde bulunduğu topluma kayıtsız kalmadığı aşikârdır. Romandaki

meselerinin birçoğu 12 Mart dönemi ile doğrudan ilgilidir. Yakın tarihi darbelerle anılan Türkiye'nin sosyal yapısını daha iyi anlayabilmek ve çözümleyebilmek için 12 Mart romanları yol gösterici niteliktedir. 12 Mart 1971 muhtırasından birkaç yıl sonra 1974-1976 yılları arasında darbe romanlarının yazıldığı görülür. Erdal Öz, Sevgi Soysal, Adalet Ağaoğlu, Çetin Altan ve Füzûzan gibi yazarlar darbe dönemine bizzat tanık olmuşlar; içlerinden bazıları tutuklanarak hapse mahkûm edilmiştir. 12 Mart dönemini anlatan eserlerde sorgulama ve işkence sahnelerinin tüm detaylarıyla gerçekçi bir şekilde yer almasını yazarların yaşamış ve tanıklık etmiş olmalarıyla ilişkilendirmek mümkündür. Berna Moran, 12 Mart romanının gerçek dünyaya ve yaşama dönük olduğunu, gerçek yaşamı olduğu gibi aktarmanın peşinde olduğu, bu yüzden de onlarda estetik kaygının geri plana atıldığı düşüncesindedir (Moran, 2005:16). *Kırk Yedililer*'deyse yazarın karakterlerin psikolojileri üzerinde derinlemesine durduğu ve estetik haz uyandırabilecek betimlemeler görülür. Ayrıca eserde yer alan işçi sorunları, eğitim, kadın kimliği gibi meseleler de Emine'nin psikolojisi üzerinde bıraktığı etkiyle birlikte işlenmiştir.

1. Sosyalizm ve Kapitalizm

Sosyalizm, üretim araçlarının kamunun, başka bir deyişle devletin elinde olması ve ekonomik etkinliklerin kâr yerine insanların gereksinimlerini karşılaması gerektiğini öne süren, değer olarak emeği öne çıkaran, toplumun örgütlenmesinde köklü değişiklikler amaçlayan siyasal öğretiyi anlamına gelen bir

toplumbilimi terimidir. Sosyalist düşünceyi savunanlar bu terimin kökenini Eflâton'a kadar götürerek bütün hak aramalarını ve adalet isteklerini bu ideolojiye mal etmeye çalışmışlardır (Görgün, 2009:382-388). Bununla birlikte Karl Marks'ın *Komünist Manifesto* adlı eseri sosyalizmin esas aldığı temel kaynak olarak bilinir. Temelde sosyal eşitliğe dayanan sosyalizm ideolojisinin siyasi olarak yaygınlaşması ise sanayi devrimi ile gerçekleşir. Diğer taraftan bu süreçte gücü elinde bulunduran yeni bir sınıf olarak burjuvanın oluştuğu da görülür. Halk bir kesimi için toprak işçiliği yerini, fabrikaya bağlı işçiliğe bırakmış, köyden kente göçler yaygınlaşmış ve nihayetinde işçi sorunları da baş göstermiştir.

Fürüzan, *Kırk Yedililer*'de doğrudan sosyalist ideolojiyi savunmak yerine karşıt ideoloji olan kapitalizm aracılığıyla sosyalizmi anlatmayı seçmiştir. Başka bir ifadeyle kapitalizmin insanı ve insanî değerleri çürüten yanlarını göstererek aslında sosyalist ideolojiyi savunur. Eserde bu karşıtlığın en çarpıcı örneği Kozlu ailesidir. Emine'nin Seçil ve Kubilay adında iki kardeşi vardır. Kendisi ailede yazarın deyimiyle "ortanca" olarak anılır. Anneleri Nüveyra öğretmen, sözde, Cumhuriyet ilkelerini benimseyen bir öğretmendir. Yazar kapitalizmi özellikle Nüveyra öğretmen ve Seçil karakterini baz alarak anlatır. Emine'nin hatırlamalarıyla yazar, okuru Seçil'in Erzurum'da geçen genç kızlık günlerine götürür. Seçil, Ertegün adında bir üsteğmene âşıktır; fakat Ertegün üsteğmen evlidir. Bu yüzden, Nüveyra öğretmen bu ilişkiye şiddetle karşı çıkar. Ayrıca, Ertegün üsteğmen

Nüveyra öğretmenin hayalindeki gelir düzeyine sahip değildir. Seçil'i Emine gibi küçük bir çocuğun gözü önünde döver. Emine'nin kafasında kadın-erkek ilişkilerine dair şekillenmeler bu zamanda başlar. Ablasının mektubunu Ertegün üsteğmene götürür. Romanda onun gözünden aşkın salt masumluğuyla verildiği görülür. Yazar, Seçil ile Ertegün üsteğmen hikâyesi ile toplumsal statü ve normların aşka engel olduğu inancını ve Emine ile Seçil'in aşka bakış açılarını okura aktarır. Nüveyra öğretmen Seçil'i Erzurum'dan uzaklaştırmak ister ve İstanbul'a anneannesinin yanına okumaya gönderir. Seçil için Ertegün üsteğmenle kaçmak da hayal olmuştur. Bu yüzden gitmeyi kabullenir hatta zengin biriyle evlenip yaşama hayalleri bile kurar.

Seçil, ilk başta saf, masum bir âşıkken zamanla Emine'nin tanımakta güçlük çektiği biri hâline dönüşür. Emine içinse ablasından ayrılış büyük değişimlerin başlangıcıdır. Seçil, İstanbul'da ilk intihar teşebbüsüne kalkışsa da başarısız olur. Sonrasında zengin bir avukatla evlenir. Bu evlilik tam da Nüveyra Hanım'ın istediği gibi bir evliliktir. Seçil, annesinin istediği gibi bir evlilik yaparak kapitalist yaşamın temsilcisi hâline gelmiştir; fakat hayat boyu mutlu olamamıştır. Yazar, Seçil aracılığıyla malın insanı mutlu edemeyeceği fikrini savunur. Nitekim Seçil'in üçüncü kez intihara kalkışması ve sonuncusunda ölmesiyle bu tezi desteklemiş olur.

Seçil'in ölmek istemesindeki temel sebep, amaçsızlık ve maneviyat eksikliğidir. Her şeye sahip olan bu kadın gerçek sevgiye sahip olamamış, sevgiyi değerli takılarda, lüks eşyalarda

aramıştır. Emine ise tam tersi bir hayat yaşamayı tercih etmiş ve arı sevgiyi bulduğu için huzurludur. Emine, ablasını hastaneye ziyarete geldiğinde onun başucunda duran pahalı takıları görür. Bir yandan annesinin ve eniştesinin Seçil'e sunmuş oldukları lüks hayatı anlatışını dinler. Annenin bu şatafatlı hayatı anlatırken kızının intiharını unuttuğu görülür. Yazar özellikle bu nokta üzerinde durmaktadır. Bu durum Emine'de tiksinti uyandırır. Seçil'in intiharındaki görünen sebep, hizmetçisiyle kocasını uygunsuz vaziyette yakalamasıdır. Nüveyra Hanım ise kızını aldatmasına rağmen damadının ne yiyeceğini, nasıl yaşayacağını düşünür. Kapitalist zihniyet, meta hırsı adeta gözünü bürümüş, ona bir anne olduğunu unutturmuştur. Küçük burjuvazi eleştirisi, "El âlem ne der?" anlayışı ile devam eder. Seçil'in kadınlık gururu hiçe sayılarak bir süre daha aldatıldığı hizmetçiyle aynı evde kalması gerektiği hesaplanır. Aslında kendisi de küçük bir burjuva olan Nüveyra Hanım'ın tek isteği kızının sahip olduğu zengin hayatı kaybetmemesidir. Tüm bunlar, kapitalist düzenin insani değerleri çürüttüğünün göstergesi olarak sunulmuştur.

Emine'ye göre annesinin ülkü diye benimsediği aslında kendilerine dayatılan kapitalist düzendir. Nüveyra öğretmenin kendi düşüncesi dışındaki fikirleri açıkça dışladığı görülür:

"Bizler Türkiyeliyiz. Halkımızı evimizin, okulumuzun dışındakiler diye düşünemiyoruz. Dışarıdakilerin bizimle olan ilintilerini hiç unutmuyoruz. İnsan ilişkilerinde çocuk bilinciyle değil de çağımıza uygun bir bilinçle yaklaşılmaya çalışıyoruz (Füruzan, 2018:63)."

Nüveyra öğretmenin ağzından dökülen bu sözler romanın tamamı unutulmuş okunduğunda hümanist bir karakter izlenimi

uyandırır da aslında “bizler” kelimesiyle kastı, mensup olduğu burjuva sınıftır. Emine’ye sık sık “sizler” diye hitap ettiği görülür. Ona göre Emine’nin işçi haklarını savunması, sosyalist ideolojiyi benimsemesi çocuk bilincinden öteye geçemez.

“12 Mart romanlarının en önemli özelliklerinden bir diğeri de gözler önüne serilen işkence sahnelerinin inanılmaz boyutlarda olmasıdır. Bu romanlarda işkenceye maruz kalan roman kahramanlarının kendilerine reva görülen zulme çaresizlikle boyun eğişleri anlatılırken, savundukları fikirlerden yine de taviz vermemeleri, üzerine vurgu yapılarak çarpıcı bir şekilde işlenmiştir (Alver, 2009:19).” *Kırk Yedililer*’de de Emine’nin maruz kaldığı işkencelere detaylı betimlemelerle yer verilir. Gördüğü işkenceler onun fiziki görünüşünün bambaşka bir hal almasına sebep olmuştur. Ancak buna rağmen sorgu sırasında ideolojisinden vazgeçmeyerek kimsenin adını vermemesi dikkat çekicidir. Emine’nin kontrolünü kaybettiği anlarda akli melekelerini yitirmemek için Che Guevera’yı, Vietnamlı askerleri, dünyanın bin bir yanında ezilen halklarını düşünerek güç bulduğu görülür. Yazar bunu iç monolog tekniğini kullanarak aktarır:

“Yorgunsun Emine. Beyin, fosforunu yitirir gibi oluyor. Sakin düşün, bunlar seni şaşırtmasın, ortanca. Hadi başlayalım: Vietnam, evet. Filistin, evet. İspanya iç savaşı, evet. Ya Cezayir, evet. Fransız paraşütçüleri, evet. Sacco ile Vanzetti, evet. Lumumba, evet. Ne kadar çok. Daha yakınlarındakini düşün. Okuyup anlatılmadan öteye geçip, görüp tanımaya gel, Emine kız. (Füruzan, 2018:326).”

Emine, ideolojisinin temelini oluşturan isimleri düşünerek isim vermemesi ve imza atmaması gerektiğini sık sık tekrarlar.

Bununla birlikte yazarın Emine'yi sosyoloji öğrencisi olarak öne çıkarması söz konusu ideolojiyi daha etkili biçimde ifade etmesine zemin hazırlamaktadır.

Eserin önemli kahramanlarından Haydar, Emine'nin sevgilisidir. İki sevgili tutuklanacakları günü beraber kaldıkları evde beklerler ve birlikte sorguya götürülürler. Haydar Anadolu'dan gelmiş bir köylü çocuğudur. Romandaki çoğu Anadolu'lu öğrenci gibi ezilen halkı temsil eder. Anadolu'dan gelen bu gençler benimsedikleri ideolojiyi pratiğe uygulamaya dökmeye çalıştıklarında ise teorikle gerçekliğin örtüşmediği görülür. Her toplumun kendi içerisinde belirli bir dinamiği bulunduğundan ideolojilerin de her toplumda uygulanabilirliği farklıdır. Bu topraklarda doğmamış olan sosyalist ideolojiyi savunan Anadolu'lu gençler fazlasıyla heyecanlıdır. Bununla birlikte kendilerinin de halkla onların arasında bir uçurum olduğu görülür. Yazar halkı savunan sosyalizm ideolojisinin halka inemeyişini vurgular. Kurtuluş Savaşı, Cumhuriyet'in kuruluşu, çok partili hayata geçiş denemeleri ve daha birçok olay yaşanırken Türk köylüsü, salt yaşamaya çalışmakla meşgul olmuştur. Nitekim Maslov'un ihtiyaçlar hiyerarşisi piramidine göre temel ihtiyaçlarını karşılamayan bir halktan çeşitli ideolojiler üzerine düşünmesi beklenemez (Demirel, 2017). Buna rağmen Emine halka ulaşma isteğini şu cümlelerle dile getirir:

“Halkımıza yönelik yapılacak olumlu her girişim için en uca gidene değin beklenmez elbet. Gel gör ki bazen uç olmaktan çıkıyor bizim halka erememişliğimiz. Halkın bilinçsizliği aydınların başarısızlığının özü oluyor. Aydınlar girişimlerinde

amaçladıkları gerçek devrimi yerine oturtma çabasında yanlış düştüler mi unutmayalım halktan çok sorumludurlar. Özgürlüğün kimler adına hangi ekonomik ve siyasal gelişme adına istendiğini bilmek zorundadırlar (Füruzan, 2018:301).”

Diğer taraftan Haydar’ın adı idamla yargılananlar listesindedir. Emine ise ailesinin çabalarıyla ve eniştesinin devreye girmesiyle serbest bırakılmıştır. Her ne kadar kendisi istemese de karşı çıktığı adaletsizliğin kendi hayatında uygulanır olması Emine’nin en büyük vicdan azabıdır. Haydar içerideyken onun ağabeyi Kurban, Emine’yi evinde ziyaret eder. İkisi arasında geçen konuşma inandıkları ideolojinin halka inemediğinin bir diğer göstergesidir.

“Kurban... Ağabey, girişimimiz halk içindi. Devrim birikimini oluşturma çabamız en uca değin varamazdı kuşkusuz. Yine de Haydar’ın ağabeyi olan kişi bilmeliydi değiştirmeye kalktığımız düzeni. Bazı şeyleri ulaştırmakta yeterli olmadığımız açık. Bundan şimdi, Kurban ağabey, sizin karşınızda içime işleyen bir üzüntü duyuyorum. Üstelik uca gitmekle ne demek istediğim anlaşıldı mı? Yoo... yığınlar için geliştirilecek dili bulamamışız ki, nasıl iletişim kurabilelim. Daha açık anlatmaya gayretlensem belki beceririm. Almanya’ya gitmenizin yurdumuzda barınamayışınızın nedenleri şu: Anadolu’nun ürettiği her şey küçük bir insan azlığının elinde toplanıyor. Onlar sömürüyorlar sizleri. Aldıklarını salt kendileri için kullanıyorlar. Oysa işçi olmazsa fabrika olmaz (Füruzan, 2018:483)”

Kurban, Almanya’ya işçi olarak gitmek istemektedir. Bunun için çeşitli testlerden geçer. Soyunmaları istenmiş bütün işçilerin havasız tek bir odada bekletilmesi gibi insanlık dışı

muamelelerden sonra Almanya'ya gitmeye hak kazanır. Sosyoloji öğrencisi olan Emine daha önce Almanya'ya gönderilen işçilerle ilgili bir araştırma yapmıştır. Bu yüzden Kurban'ın geçtiği tüm evreleri bilir. Araştırma sırasında Alman doktora karşı öfkeyle dolu bir tavır alması dikkat çekicidir. Alman doktor onun gözünde bir Nazi doktoru değildir belki ama yakın geçmişte ülkesinin çektirdiği acıları çok çabuk unutan ve toparlanan bir bireydir. Eserde sosyalist ideolojiyi benimseyen gençlerin Batılı devletlere duydukları öfke ve aldıkları tavır çok nettir.

Kubilay, Kozlu ailesinin en küçük çocuğudur. Yazar, Kubilay'ı, tıpkı ablası Seçil gibi, kapitalist düzenin kurbanı olarak tanıtır. Romandaki en silik ve pasif karakterlerden biridir. Nüveyra Hanım'm istediği gibi bir evlat olmayı başarabilmiş tek çocuğudur. Seçil, her ne kadar annesinin istediği hayatı seçse de ona sundukları yapay dünyaya katlanamayıp intihar etmiş ve annesini hayal kırıklığına uğratmıştır. Oysa Kubilay yurt dışında üniversite kazanmış tipik bir burjuva örneğidir. Kubilay annesiyle birlikte Emine'yi görmeye hapisaneye gelir. Burada ablasının düştüğü durumun onun için bir tehdit ve tehlike olacağından bahsetmesi Emine'nin gözündeki bencilliğini bir kere daha kanıtlar. Annesinin ve kardeşinin işkence haberlerine inanmayışları, hapisanedeki görevlilerin ne kadar kibar olduklarından bahsetmeleri tam bir ironidir. Emine ise gördükleri halde inanmak istemeyen bu insanlara bir şey anlatmanın gereksiz olduğuna çoktan kanaat getirmiştir. Burada burjuva sınıfının aslında ne kadar cahil

olduğuna dikkat çekilir. Eserde kapitalist ideolojiyi benimseyenler derinliksiz, sığ kişilikleriyle ve mutsuzluklarıyla yer almaktadır.

Hacer Melek Ötüken, romanda hayatları epizot biçiminde verilen ve sosyalist ideolojiyi benimseyen öğrencilerden biridir. Melek'in babası profesör doktor, dedesiye paşadır. Bu seçkin ailenin diğer çocukları yurt dışında okumuştur. Melek ise ısrarla İstanbul Üniversitesi'nde eğitim görmek istemiştir. Burada öğrenci olaylarına katılır ve tutuklanır. Melek zengin bir aileden gelmesiyle Emine'ye benzer. Yazarın, Melek'in hayat hikâyesine romanda anlatılan diğer öğrencilerin hikâyesinden daha fazla yer vermesi dikkat çekicidir. Melek, ezilen yoksul halkı savunsa da hiçbir zaman onlar gibi yaşamadığı için Anadolu'dan gelen öğrencilerin içerisinde ipek bluzuyla kendini belli eder. Emine ve Melek gibi ailesi tarafından her imkânın tanındığı çoğu küçük burjuva sınıfına mensup bu gençlerin asıl çatışmaları devletle ve ideolojiyle değil kendi aileleriyle. Ailelerinin benimsedikleri kapitalizmin tam karşıt ideolojisi olan sosyalizmi benimsemelerinin temelinde yatan sebeplerden biri de kendi iç çatışmalarıdır. Bu yüzden bazen giyimleriyle bazen de konuşmalarıyla Anadolu'dan gelen gençlerin yanında dikkat çekmektedirler. Eserden örneklerin de verildiği ideolojilerini halka anlatamama sebeplerinden biri de onlarla aynı dili konuşmuyor olmalarıdır. Anne ve babalarının baskıcı tutumlarından bunalan bu gençler, psikolojik olarak zıt hatta aykırı bir ideoloji benimsemişlerdir. Bu da sosyalizm olarak görülür. Zülkadir gibi Anadolu'dan gelen gençlerde görülen coşkunluk ve heyecanı ise, doğrudan ezilen halk olmalarına bağlamak

mümkündür. Nitekim Emine silaha karşı olmasına rağmen Zülkadir'in cebinde silah bulunur ve öğrenci eylemlerinde bir polis tarafından öldürülür.

“Görüldüğü gibi bir zamanlar şu ya da bu şekilde eylemlere karışmış olduğunu anladığımız bu devrim yanlısı gençlerin romanda, yakalandıktan sonraki yaşamları ele alınmakta, etkin oldukları günler değil edilgin oldukları günler anlatılmaktadır. Çünkü yaptıkları değil, onlara yapılandır önemli olan. Başarısızlığa uğramış devrim hareketi arka plandadır, ön plana çıkarılan ise egemen güçlerin keyfi davranışları, zorbalıkları ve yaptıkları zulümdür (Moran, 2005:15-16).” Bu zulümlerin anlatılmasındaki temel amaç ise sosyalizm ideolojisini savunmak ve onu savunanların haklı olduklarını ortaya çıkarmaktır.

2. Eğitim Meselesi

Diğer eserlerinden de eğitim meselesine yer veren Füruzan, incelediğimiz romanda bu meseleyi çocuk Emine'nin yaşadıklarıyla verir. Füruzan'ın eserlerinde kadın ve çocuk karakterlerin üzerinde durması boşuna değildir. Mehmet Doğan, Füruzan'ın yaptığı bu tip geliştirmenin bilinçli olarak sürdürülen bir derinleşme olduğunu vurgular (Baş, 2009:645). Füruzan ise eserlerinde çocuk kişiliğinin neden bu kadar önemli bir yer tuttuğunu, şöyle dile getirir:

“Çocuk öğretilmiş değer yargılarının hep dışındadır. Belleğini yeni kuruyor, bu bellek temiz bir bellek. (...) Çocuk kişiliği benim için en etkili, en temiz öykü kişiliği. Bunun için seçiyorum çoğunluk onları.

Okura da o temiz bellekten bir şeyler versinler istiyorum. Okurun belleğini o yolda hazırlamak için (Yücel vd., 1982:4-18)”

Emine'nin ailesinde gördüğü eğitim anlayışı çocuk duyarlılığıyla “temiz belleğine” işlenmiş; erişkinliğinde eleştirisini yapacağı sistem halini almıştır. *Kırk Yedililer*'de çoğu yoksul kesimden olan öğrenciler eğitimi bir kurtuluş mücadelesi olarak görür. Eserde öğrencilerin köylerinden kente okumaya gelmesi “kefeni yırtmak” olarak tabir edilir. Emine ve Haydar'a göre ideolojilerinin tanıtılması, halka anlatılması ancak düzgün bir eğitim sistemiyle mümkündür. Oysa, içinde bulunulan eğitim sistemi kendi öğretisini bile doğru düzgün verememektedir. Emine, işkence sırasında Haydar'ın konuşmasını hatırlar. Haydar, iktisat öğrencisidir fakat onlara kapitalist düzen bile en karmaşık biçimiyle öğretilir. Eğer açıkça öğretilseydi, karşıt ideoloji olan sosyalizmi bulmalarının kolaylaşacağını belirterek eğitim sisteminin teoride kalışı eleştirilir. Bu gençlere göre Türkiye'nin eğitim sistemi sorunları çözmede soyut kalır.

Emine aslında eğitimci bir ailenin çocuğudur fakat anne ve babasının öğretmen olması ona nasıl öğretmen olunamayacağını göstermiştir. Cumhuriyet'in kurulduğu ilk yıllarda, köy enstitüleri ve öğretmen okullarının açılmasıyla birlikte öğretmenlik, en seçkin ve en itibarlı mesleklerden biri haline gelmiştir. Öğretmenler Anadolu'yu köy köy dolaşarak Cumhuriyet ülküsünü yayan elçi görevini üstlenmişlerdir. Bunun sonucunda Anadolu halkı bu köy öğretmenlerini bağrına basmış, büyük saygı göstermiştir. Nüveyra Hanım'ın mesleki itibarını sosyal statü unsuru olarak kullandığı

görülür. Halkı aşağılayıcı tavırları sık sık okura küçük burjuva sınıfa ait bir öğretmen olduğunu hatırlatır. Nüveyra Hanım öğretmenliğin meslek olmaktan ziyade hayat boyu sürdürülmesi gereken bir bilinç olduğunu unutarak hareket eder. Eserde öğrencileriyle olan ilişkilerinden hiç bahsedilmeyişi bu yüzdendir. Nüveyra Hanım, öğretmenliği salt meslek olarak gördüğü için tek amacı meslekte yükselerek başöğretmen olmaktır.

Emine'nin babası Selahattin Kozlu, romanda Kubilay gibi pasif bir karakter olarak tanıtılır. Eşi gibi öğretmenlik mesleğini sadece sosyal statü olarak kullanır fakat onda Nüveyra Hanım'da görülen bireysel hırslar görülmez. Kendisi eşi istediği için müfettiş olmaya çabalar. Emine'yi hapis haneye görmeye gittiklerinde Selahattin Bey'in üzüntüden hasta olduğu için kızını görmeye gidemediği vurgulanır. Eserin başlarında Emine ile babası arasında görülen yakınlık zamanla yerini ayrılık ve anlaşmazlığa bırakır. Bu ayrım Emine'nin talan edilen evine girdiklerinde parçalanmış kitaplara verdikleri tepkide görülür. Parçalanan Guavera afişine babasının verdiği tepkiye Emine "Guavera için kuşku olmanıza lüzum yok, öldürüldüler (Fürüzan, 2018:448)." diye yanıt verir. Bunun üzerine babasının tepkisi dikkat çekicidir:

"(...) Anneni, babanı katı kalpli, düşüncesiz diye tanımayı yeğledin. Bu yanlışından kurtulman için öğretmen olduğumuzu hatırla hiç olmazsa. Gençlerle uzun yıllar sürmüş yakınlıklarımız oldu. Birçok şeyler öğrettik onlara (Fürüzan, 2018:449)."

Emine için bu sözlerin inandırıcı olmadığı görülmektedir:

“Öğrettiklerinizin doğruluğuna inanan öğretmenler miydiniz baba? Ya da doğru saydıklarınızın peşinde miydiniz? Onları araştırıyor muydunuz? Size üstlerinizden ‘öğretiniz’ diye buyurulanların yararını tarttınız mı? Yaygın iyilikseverlik anlayışının kısır bir duyumsamadan öteye varmadığını anlayabildiniz mi? Eğitimidir diye sunduklarınızın boyutlarını ya da boyutsuzluklarını düşündünüz mü? Bırakın öğretmenliği insan olarak bireylerin tekil iyilikleriyle genel düzelmeler olmayacağını hiç düşündünüz mü? Epeydir toplumdan soyutlanmış acımalara saygım yok benim (Füruzan, 2018:449).”

Emine'nin bu sözleri anne ve babasının öğretmen kimliğine saygı duymadığının göstergesidir. Eserde 68 kuşağının okumaya değer verdiği ve inandıkları ideolojinin teorisini saatlerce tartıştıkları görülür. Emine'nin evi kitaplarla doludur. Nitekim annesi buraya ev değil kütüphane demektedir. Bu yüzden annesi Emine ve arkadaşlarını “siz süveterliler” diye ötekileştirir. Füruzan eserde menfi tip olarak betimlediği Nüveyra ve Selahattin öğretmenin karşısına müspet tip olarak İclal ve Kenan öğretmeni çıkarır. İclal öğretmen, zengin bir aileden olmasına rağmen Erzurum'da zor şartlar altında öğretmen olarak görev yapar. İş gününü sadece okulda ders vermekle sonlandırmayarak akşamları ev sahibinin çocuklarına dersler verir. Köyün fakir çocuklarını ücretsiz okutarak fırsat eşitsizliğinden bahseder. Öğretmenliği bir meslek olarak değil yaşam tarzı olarak benimsemiştir. Nüveyra Hanım'ın diline doladığı ülkü kavramından İclal öğretmenin bahsettiği hiç görülmez. Emine'nin sosyalist ideolojiyi benimsemesinde İclal öğretmenin etkisi yadsınamaz. Emine, Nazik

Kadın'ın oğlu Hüseyin ile eylemlerde karşılaşır. Hüseyin can çekişirken İclal öğretmene selamını ileterek boşuna ölmediğini söyler. Hüseyin de İclal öğretmen sayesinde okumuştur. Hâlbuki Nüveyra Hanım da Hüseyin'in öğretmenidir fakat onun adı anılmaz.

İclal öğretmen gibi kendisini mesleğine adayan diğer bir öğretmen Kenan'dır. Kenan öğretmen Haydar'ın zeki bir çocuk olduğunu fark edip Kurban'a onu okutmaları gerektiğini tembihlemiştir. Kendisinden sadece birkaç yaş büyük olan bu çocuğa Haydar'ı emanet ederek elini öptürür. Kenan öğretmenin Kurban'a duyduğu güven sayesinde Haydar'ın hayatı değişir. Haydar'ın babası okumuş bir asker kaçağıdır. Köylüler onun kaçak oluşunu okumuşluğuna bağlarlar ve eğitimin gerçekleştireceği değişimden korkarlar. Burada yazar Haydar'ın annesi aracılığıyla Anadolu halkının cehaletini gösterir.

Eğitim konusunda işlenen bir diğer mesele kız çocuklarının okutulmamasıdır. Zülkadir'in sevgilisi Şerife'nin okumasını, ailesi sınıf tekrarı yapmaması şartıyla kabul etmiştir. Okumaya giden Seçil evlenmek istediğinde eğitimci olan ailesinin karşı çıkmak yerine onu desteklemesi, toplumda kadınların okumak yerine evlenmelerinin daha makul görüldüğünü kanıtlar niteliktedir. Küçük burjuvazi ailelerinin ise çocuklarını yurt dışında okutmak istemeleri eğitimden çok gösteriş yapmak arzusuyla ilişkilendirilebilir.

3. İşçi Sorunları

Romanda toplumsal adaletsizliğin en çok göze çarptığı noktalardan biri de işçi sorunlarıdır. Nüveyra Hanım'ın mensup olduğu çevrenin kendileri gibi olmayı dışladığı görülür. Eserde işçi sorunlarının Leylim Nine, Kiraz, Nazik Kadın ve Ramazan Efendi ekseninde işlendiği görülür. Leylim Nine ve Kiraz, Kozlu ailesinin evinde çalışmaktadırlar. Leylim Nine, kimsesiz torunu Kiraz'ı da alıp Erzurum'a göçmüştür. Nüveyra Hanım Kiraz'ı evin kızı gibi gördüğünü söylese de Kiraz, Emine hariç ailenin diğer üyeleri için "gibi" olmaktan öteye gidemez.

Küçük burjuva sınıf içerisinde eve yardımcı almak moda haline gelmiştir. Nazik Kadın zengin ailelerin evlerine temizliğe giden işçilerden biridir. Nazik Kadın bir gün İclal öğretmenin evine yardıma gider. İclal'in ona verdiği ücret dedikodu konusu olmuştur. Küçük burjuvanın bu kadının kazandığı paradan rahatsızlık duyduğu görülmektedir. Nüveyra Hanım'ın "Bizim bir aylığımız onların bir yıllığı" ifadesi aynı zamanda bir emek sorununa işaret etmekte ve gelirler arasındaki uçurumu gözler önüne sermektedir. Yazar bu olayın anlatımı ile Emine'nin gençliğinde sosyal adaletsizliğe göstereceği tepkilerin tohumunun çocukluğunda atıldığını gösterir.

Leylim Nine kaybolduğunda Emine ve Kiraz birlikte aramaya çıkarlar. Fakir bir işçi kadının ölümü ailenin diğer üyeleri için yapay bir üzüntüdür. Kiraz, kızamık hastalığına yakalandığında Kozlu ailesinin verdiği tepki onun dışlanmışlığının göstergesidir. Kiraz bir odaya kapatılır ve çocukların yanına

girmesi yasaklanır. Altı saatte bir alması gereken ilacı kontrol edilerek verilmez.

“Altı saatte bir mi demişti doktor? Hı saati kuralım. Ateşine şimdi bakmak yersiz. İnmemiştir daha. Biliyor musun Selahattin, bu kız başkalarının falan yanında olsa atıverirlerdi sokağa vallahi. Şanslı, şanslı neyse. (...) Sokaklara atıveren yoksulları, onları kolaylıkla atıverenleri, bu atılışların olağanlığını annesine bakmaktan sakınarak düşünmüştü Emine (Fürüzan, 2018:422).”

Emine yasakları dinlemeyerek Kiraz'ın odasına gittiğinde ter bezi olarak bulaşık bezinin kullanıldığını görünce içi burkulur. Kiraz'ın işçi olarak haklarından bahsedilmediği gibi karın tokluğuna çalıştırıldığı görülür.

“Başucundaki iskemlede yarım bardak suyla üç ilaç şişesi, bulaşık bezi olarak kullanılan çizgili bezlerden biri vardı. Bununla hastanın terlerinin alındığını hemen çıkarmıştı Emine. Evin öz çocuklarına hiçbir şeyin çok görülmediği bu yerde, ağır ateşli bir hastalığın elinde tutsak olan öksüz küçük kızın terlerini silmeye ayrılan bezin temiz olsa da bu olması dokunmuştu Emine'ye (Fürüzan, 2018:424).”

Ramazan Efendi, devrimci gençlerden biri olan Ahmet'in ailesinin yanında kalan göçmen bir bahçivandır. Bahçe işleriyle uğraşmak için işe alınmasına rağmen zamanla her işi yapar hale gelir. Kendisine tek gözlü penceresi dahi olmayan bir oda tahsis edilir. Ahmet'in annesinin gönlü onun penceresiz bir odada kalmasına razı gelmez. Eşiyle konuştuğunda eşi penceresiz bir evde yaşamak çok doğalmış gibi davransa da sonunda ikna olur ve odaya pencere açtırılır. Bu sahne, işçilerin insani şartlardan yoksun yerlerde kaldıklarına ve ezildiklerine örnektir.

Daha önce “Sosyalizm ve Kapitalizm” başlığı altında Haydar’ın ağabeyi Kurban örneğinde değindiğimiz Almanya’ya işçi olarak gönderilen insanların durumu bir diğer işçi sorunudur.

Sonuç

Füruzan, hikâye ve romanlarında sosyal meselelere geniş bir yer ayırmış, dönemin siyasi ve sosyal koşullarını doğrudan anlatmak yerine eserlerindeki karakterlerin psikolojileri üzerinden anlatarak psikolojik derinlikli eserler meydana getirmiştir. *Kırk Yedililer*’de esas sosyal meselelerin ana karakter Emine Kozlu ve 68 Kuşağı verildiği görülmektedir. Yazar doğrudan sosyalist ideolojiyi savunmak yerine kapitalist sistemin olumsuz yönlerini özellikle Nüveyra öğretmen ve Seçil karakteri üzerinden göstererek ortaya koyar. Yazar, romanda anlatılan işkence sahneleriyle, devletin ve sistemin ötekileştirdiği insanların yaşadıklarını hümanist bakış açısıyla ortaya koymuştur. Eserde sosyalizm ideolojisinin gelir dağılımındaki adaletsizliklerle Almanya’ya çalışmaya gönderilen insanların maruz kaldığı insanlık dışı muameleler çerçevesinde ele alınarak işlendiği görülür. İşçilerin karşılaştıkları sorunlar ve maruz kaldıkları insanlık dışı muamele yazarın vermek istediği mesajı destekler niteliktedir. Aslında Füruzan’ın doğrudan Sosyalist ideolojiyi savunan bir yazar olduğunu *Kırk Yedililer*’i inceleyerek söylemek doğru olmaz. Bunun için tüm eserlerinin incelenmesi gerekmektedir. Yazar, aile bağlarının zayıflamasını ve bireylerin sosyal sorumluluk bilincindeki çöküşü Kozlu ailesi ekseninde anlatmaktadır.

Romanda işlenen bir diğer önemli mesele olan eğitim, daha çok Nüveyra öğretmen üzerinden işlenmiştir. Eserde olumsuz bir karakter olarak yer alan Nüveyra öğretmenin karşısına yazar olumlu karakter olarak İclal ve Kenan öğretmeni çıkarır. Dönemin eğitim sisteminin eleştirildiği görülmektedir. İşçi sorunları romanda sosyal adaletsizliğin belirleyicisi konumundadır. Özellikle Kiraz üzerinden eleştirilerin yoğunlaştırıldığı görülür.

KAYNAKÇA

- Alver, A. (2009). 12 Mart Romanında Aile, Yarın Yarın, 47'liler, *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19:133-148.
- Baş, S. (2009). Füruzan'ın Öykülerinde Eğitim Sorunlarına Bakış, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume*, 4/8: 644-661.
- Demirel, Ö. (2017). *Eğitimde Program Geliştirme Kuramdan Uygulamaya*, İstanbul: Pegem Yayınları.
- Füruzan, (2018). *Kırk Yedililer*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Görgün, H. (2009). Sosyalizm, *DİA*, 2009, (37): 382-388.
- Moran, B. (2005) "12 Mart Romanının Amacı ve Yapısı." *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 3.11.*, bs. Haz., Nazan Aksoy ve Oya Berk. İstanbul: İletişim Yayınları.

Şafak, B. (2007). Fûruzan'ın Öykülerinde Anne-Kız İlişkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Bilkent Üniversitesi, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yücel, T. vd. (1982). Fûruzan'la Öykünün Öteki Yüzüne Doğru, *Çağdaş Eleştiri Dergisi*, 9: 4-18.